

SEENPM

South East European Network
for Professionalization of Media

TEKELLEŞMİŞ SAHİPLİK, KIRILGAN GÜVEN VE İZLEYİCİ KOPUŞU

**Türkiye’de Medyanın Geleceği –
Kilit Aktörlerin Değerlendirmeleri**

Sinem Aydınlı

BİZİM MEDYAMIZ:

Medya Okuryazarlığının ve Aktivizminin Çoğaltılması, Kutuplaşmanın
Önlenmesi ve Diyalogun Teşvik Edilmesi için Sivil Toplum Hareketi

BİZİM MEDYAMIZ:

Medya Okuryazarlığının ve Aktivizminin Çoğaltılması, Kutuplaşmanın Önlenmesi ve Diyalogun Teşvik Edilmesi için Sivil Toplum Hareketi

TEKELLEŞMİŞ SAHIPLİK, KIRILGAN GÜVEN VE İZLEYİCİ KOPUŞU

Türkiye’de Medyanın Geleceği – Kilit Aktörlerin Değerlendirmeleri

Yazar: Sinem Aydınlı

Bölgesel Araştırma Sorumlusu: Brankica Petković

Bölgesel Araştırma Editörü: Vesna Nikodinoska

Türkçe Metin Editörü: Volga Kuşçuoğlu

Teknik Editörlük: Mirela Rožajac-Zulčić

Grafik Tasarım: Špela Kranjec

Yayımlayanlar:

bianet, İstanbul

“Mediacentar” Vakfı, Saraybosna

Saraybosna, Ocak 2026

Bu yayın, Avrupa Birliği’nin finansal desteğiyle hazırlanmıştır. İçeriğinden yalnızca yazar ve yayıncılar sorumludur ve Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	4
I. GİRİŞ	6
II. YURTTAŞLARIN MEDYA, GAZETECİLİK VE DEMOKRASİYE DAİR GÖRÜŞLERİ	7
2.1. Medya Özgürlüğü Üzerine	7
2.2. Medyanın Demokrasi İkilemi	8
2.3. Gazetecilik ve Gazeteciliğin Demokratik Rolü	10
2.4. Demokrasi Sorgulanıyor	13
III. MEDYA ÇALIŞANLARININ İLK ÇALIŞMADAKİ BULGULARA DAİR DEĞERLENDİRMELERİ	14
IV. YURTTAŞLARIN MEDYA KULLANIMI VE MEDYAYA GÜVEN ALGISI	17
4.1. Medya Kuruluşlarının Çoğalması	18
4.2. Tüketim Alışkanlığındaki Değişim	18
4.3. Medyada Temsil	19
V. YURTTAŞLARIN İHTİYAÇLARI VE TALEPLERİ	20
5.1. Genel Talepler	20
5.2. Bağımsız ve Muhalif Medyaya Dair Yurttaş Talepleri	21
VI. MEDYA VE GAZETECİLİĞİN GELECEĞİNE DAİR GÖRÜŞLER	23
VII. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	25
KAYNAKÇA VE EKLER	27
YAZAR HAKKINDA	30

YÖNETİCİ ÖZETİ

Medyanın Geleceği çalışmasının ikinci aşaması, İstanbul ve Mardin'deki yurttaşlarla, medya çalışanlarıyla ve yüksek kültürel, sosyal sermayeye ve etkiye sahip yurttaşlarla gerçekleştirilen odak grup görüşmelerini kapsıyor. Bu odak grup analizleri aracılığıyla gerçekleşen çalışma, medyanın demokratik rolüne ilişkin algıları, gazeteciliğin karşı karşıya olduğu zorlukları ve Türkiye'de medyanın geleceğine dair beklentileri inceliyor. Genel olarak katılımcıların medyanın geleceğine dair vizyonları, ihtiyatlı bir umut ile derin bir bedbinlik arasında gidip geliyor: Bazı katılımcılar yeni alanların, kapsayıcı anlatıların ve dayanışmaya dayalı direniş biçimlerinin gerekliliğini vurgularken; diğerleri, tekelleşme ve siyasal kuşatma ile yüzleşilmedikçe gazeteciliğin bir "hayatta kalma mücadelesi" olmaktan öteye gidemeyeceği uyarısında bulunuyor. Bu çalışma aracılığıyla, farklı bakış açılarına rağmen, medya alanının hem eğitsel bir alan hem de demokratik mücadelenin stratejik bir zemini olarak yeniden tahayyül edilmesi yönünde ortak bir çağrı ortaya çıkıyor:

Raporun ana bulguları:

- Medya özgürlüğü yapısal olarak kısıtlı; alanı yasal baskılar, sahiplik yoğunlaşması ve siyasal denetim şekillendiriyor. Gazeteciliğin demokratik rolünü koruyabilmek için çoğulcu sahiplik yapıları ve mevcut düzenlemelerin (örneğin, basın kanunu) etkin biçimde uygulanması gerekiyor.
- Yasal riskler (örneğin "dezenformasyon" davaları, "ertelenmiş cezalar"), ekonomik kırılganlık ve platform tekelliliği (reklam/dağıtım) sektörü sürdürülemez hale getiriyor. Gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi (okur desteği, üyelikler, hibeler) ve kamu/uluslararası fonlara daha adil erişim, toplu iş sözleşmeleri ve güvenli çalışma koşullarıyla birlikte zorunlu hale geliyor.
- Demokrasi "var ama eksik" görülüyor: Demokratik katılım çoğunlukla seçimlerle sınırlı; günlük yurttaşlık özgürlükleri kırılgan. Bilgiye erişimin korunması ve rutin haber yapmanın suç olmaktan çıkarılması, daha sağlıklı bir katılım için önkoşul.
- Gazetecilik öncelikle kamusal bir hizmettir: Tüm gruplarda temel misyonun kamu yararına bilgi üretmek olduğu vurgulanıyor. Etik standartlar ve doğrulama, güvenin ve demokratik etkinin yeniden inşasında belirleyici pratiklerdir.
- Güven, kurumlardan kişilere kaymış durumda: İzleyiciler X/YouTube gibi platformlara ve isim bilinirliği olan gazetecilere yönelmekte, "merkez medya"ya ise güvenmemektedir. Kaynakların ve finansmanın şeffaflığı; çapraz doğrulama ve yavaş/analitik haber formatları kurum düzeyinde güveni yeniden inşa edebilir.

- Temsiliyet hala eksik: Azınlıklar, kadınlar ve LGBTİ+ topluluklar hâlâ yeterince görünür değil ya da yanlış temsil ediliyor. Kapsayıcı hikâye anlatımı, saygılı dil ve nefret söylemine karşı editoryal güvenceler standart hale getirilmeli.
- Medya kurumlarının çoğalması gerçek çoğulculuk değil: Medya organları sayıca çoğalmış olabilir, fakat tek tiplik ve kutuplaşma derinleşmiştir. Tekel karşıtı önlemler, birlikte çalışabilir dağıtım mekanizmaları ve ortak haber masaları, niceliği nitelikli çeşitliliğe dönüştürebilir.
- Okur katılımı ve merakı belirleyici: Özellikle medya çalışanları, kamu desteğinin büyük ölçüde yok olduğunu, birçok okurun “ücretsiz haber” beklentisinin sürdürülebilirliği zayıflattığını vurguluyor. Aynı zamanda, toplumsal merak eksikliği, derinlemesine gazeteciliğe olan talebi sınırlayan bir etken olarak görülüyor. Bu nedenle okur katkılarını, abonelikleri ve yurttaş katılımını güçlendirmek, medyanın geleceği açısından yaşamsal bir etken.
- Gelecek öngörüsü: Karamsarlığa rağmen, katılımcılar, gazeteciler, hak örgütleri, akademi ve sanat arasında kurulacak koalisyonlar ve işbirliklerinde; ayrıca eğiten ve konuları ısrarla takip eden formatlarda fırsat görüyor. Kolektif hareket, sendikalar ve izleyici desteği dayanıklılığın merkezinde yer alıyor.

“Medya organları sayıca çoğalmış olabilir, fakat tek tiplik ve kutuplaşma derinleşmiştir.”

I. GİRİŞ

Medyanın Geleceği araştırmasının (Aydınlı, 2024) ikinci aşaması medya çalışanları ve yurttaşlarla yapılan odak grup görüşmelerini içeriyor. Bu aşamanın amacı, medya ve demokrasiye ilişkin mevcut durum ve eğilimlere dair görüş ve düşünceler üzerine nitel veri toplamak ve bu verileri araştırmanın ilk aşamasında elde edilen bulgularla karşılaştırarak daha derinlemesine analiz etmektir.

Bu aşama, medya çalışanları ile yurttaşların demokratik bir toplumda medyanın rolünü nasıl algıladıklarını, ilk aşamada belirlenen eğilimleri nasıl yorumladıklarını ve medya ile demokrasinin geleceğine dair beklentilerinin neler olduğunu ortaya koymayı hedefliyor. Ayrıca doğrudan medya üretiminde yer almayan ancak kamusal tartışmalarda etkin biçimde yer alan, yüksek kültürel ve sosyal sermayeye sahip bireylerden oluşan bir kontrol grubu da çalışmaya dahil edildi. Bu grup, medya eğilimlerini daha geniş bir toplumsal bağlama yerleştirerek medyanın demokratik rolüne dair daha derin düşünsel katkılar sundu ve medya ile demokrasiyi etkileyebilecek toplumsal değişimlere ilişkin bir kavrayış sağladı.

Bu bağlamda, Türkiye örneği için ilk odak grup toplantısı, 22 Mayıs 2025 tarihinde İstanbul'da, 18 ile 35 yaş aralığındaki yedi yurttaşla gerçekleştirildi. İkinci odak grup toplantısı, 28 Mayıs 2025 tarihinde medya çalışanlarıyla çevrimiçi olarak yapıldı. Üçüncü oturum, 30 Mayıs 2025 tarihinde yüksek kültürel ve sosyal sermayeye sahip on yurttaşı bir araya getirerek, ülkenin kültürel ve entelektüel yaşamını şekillendiren bireylerden oluşan bir kontrol grubu işlevi gördü. Son odak grup toplantısı ise 5 Haziran 2025 tarihinde Mardin'de, 35 ile 65 yaş aralığındaki yurttaşlarla yapıldı. Bu grupta, bölgenin demografik yapısı nedeniyle katılımcılar sorulara özellikle Kürt medyasına atıfta bulunarak yanıt verdi.¹

Her odak grup görüşmesinde, geniş bir görüş yelpazesi alındıktan sonra katılımcılar önerilerini paylaştı ve hem yurttaşlar hem de medya çalışanları nasıl bir medya istediklerini ifade etti. Bu odak gruplardan elde edilen bulguların, gazeteciliğin ve medyanın demokratik rollerini korumaya yönelik önerilerin geliştirilmesine ve bu çalışmanın Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye'de medya gelişimine anlamlı bir katkı sunacağına inanıyoruz.

Bu çalışma, 2023–2026 döneminde Batı Balkanlar, Türkiye ve Slovenya'dan dokuz medya kuruluşu tarafından yürütülen "Bizim Medyamız: Medya Okuryazarlığının ve Aktivizminin Çoğaltılması, Kutuplaşmanın Önlenmesi ve Diyalogun Teşvik Edilmesi için Sivil Toplum Hareketi" başlıklı bölgesel projenin bir parçası.

1 Odak gruplarına ilişkin daha ayrıntılı bilgi, bu metnin bir parçasını oluşturan Ek 1'de yer alıyor.

II.

YURTTAŞLARIN MEDYA, GAZETECİLİK VE DEMOKRASİYE DAİR GÖRÜŞLERİ

Türkiye’de gazeteciliğin mevcut durumu için katılımcıların katkıları *Our Media* projesi kapsamında yayımlanan raporun (Aydınlı, 2024) bulgularıyla paralellik gösteriyor. İstanbul ve Mardin’de yürütülen odak grupları ile kültürel ve sosyal sermayesi yüksek, nüfuzlu yurttaşlarla yapılan çalışma, bazı nüanslar ortaya koysa da, katılımcıların değerlendirmeleri genel olarak medya çalışanlarının değerlendirmeleriyle örtüştü. Bu çerçevede, yasal baskılar, ekonomik kırılganlık ve siyasal denetim öne çıkan temalardı; bunlara tekelleşmiş sahiplik yapısı, medyaya olan kırılgan güven ve izleyici kopuşu (bazı medya çalışanları tarafından özellikle vurgulandı), ayrıca temsilde ve kapsayıcılıkta süregelen eksiklikler eşlik etti.

2.1. MEDYA ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNE

İstanbul’daki katılımcılar arasında medya özgürlüğüne dair görüşler çeşitlilik gösteriyor. Bazı genç katılımcılar, medyanın çok özgür olmadığını ancak buna rağmen gerçekten emek veren gazetecilerin var olduğunu belirtti (Kadın, 21, İstanbul). Bir katılımcı “iktidarın sınırlarına dokunduğunda sesinin kesildiğini” söyleyerek doğrudan siyasal baskıya dikkat çekti (Erkek, 25, İstanbul). Bir katılımcı ise “medya patronlarının tek işinin medya olmadığını” söyleyerek sahiplik yapılarındaki çıkar çatışmalarına işaret etti (Erkek, 35, İstanbul). Genç katılımcılar medya özgürlüğünün kırılganlığını güncel örneklerle açıkladı. Bir kadın katılımcı, “aslında hükümetin izin verdiği kadar daha fazla bir özgürlük olduğunu ama bunun sınırlarının açıkça hissedildiğini; örneğin deprem sırasında Twitter’ın tamamen kapatıldığını” söyledi (Kadın, 21, İstanbul).

Bazı katılımcılar medya özgürlüğünü platformları gazetecilerden ayırarak yeniden tanımladı ve platformların özgür olabileceğini, ancak gazetecilerin

bireysel anlamda özgür olmadığını ifade etti (Kadın, 20, İstanbul). Bir katılımcı, konuşabilmekle bunun sonuçlarına katlanmak arasındaki uçurumu vurguladı: “Türkiye’de medya özgür. Bugün *Rudaw*’da, *TRT Kurdî*’de ya da *Habertürk*’te haber yapabiliyorsun. Türkiye’de her şeyi söyleyebilirsin ama söylediklerinin sonuçlarına karşı hiçbir garantin yok” (Erkek, 22, İstanbul). Başka bir katılımcı medya özgürlüğünün eksikliğini algoritmik kutuplaşma ile ilişkilendirip sosyal medya akışlarının yalnızca benzer görüşleri göstermesinin, insanların farklı fikirlerden uzaklaşmasına neden olduğunu ve bu durumun “özgürlüğün eksikliğini daha görünür hale getirdiğini” ifade etti (Erkek, 28, İstanbul).

“Türkiye’de her şeyi söyleyebilirsin ama söylediklerinin sonuçlarına karşı hiçbir garantin yok.”

Mardin’deki 35 yaş üzerindeki katılımcılar, daha ağır baskı ve ihlallere maruz kalan Kürt medya kuruluşlarını takip ettiklerini belirterek medya deneyimlerinin bölge, demografi ve siyasete göre ayrıştığını vurguladı. Bir katılımcı, tekelleşmenin beslediği belirgin bir medya özgürlüğü gerilemesinden söz etti (Kadın, 55, Mardin). Bir diğeri ise medyanın yasama ve yürütme kadar bağımsız olması gerektiğini, toplumu bir arada tutan bir güç ve birlikte yaşamının vazgeçilmez bir ayağı olduğunu savundu (Erkek, 43, Mardin).

Mardin odak grubunda sık paylaşılan bir görüşe göre medya eskiden daha görünür ve tartışmaya açıkken bugün varlığı bile sorgulanıyor. Bir katılımcının ifadesiyle: “Artık medyanın gerçekten var olup olmadığından bile emin değiliz” (Erkek, 48, Mardin). Bir diğeri katılımcı, medyanın durumunu daha geniş siyasal ve ekonomik dinamiklere bağladı: “Ülkeyi şekillendiren mekanizmalar medyayı da aynı şekilde şekillendiriyor... Medyada da bir devrim olmalı” (Kadın, 39, Mardin). Başka bir katılımcı ise izleyicilerin talebini sorguladı: “Toplumda gerçekten merak duygusu var mı?” (Erkek, 43, Mardin).

İstanbul grubundan bir katılımcı, Türkiye’de medyanın sağ ve sol olarak iki kampa bölündüğünü; iki tarafın buluşup birbirini dinleyebildiği ve ortak sonuca varabildiği bir alanın kalmadığını belirtti (Kadın, 20, İstanbul). Bazı katılımcılar medyaya “sokağın” zayıf bağına vurguladı: “Sokağın gerçekleri medyanın yapısıyla örtüşmüyor... muhalif medya bile kendi Müge Anlı’sını² yaratmak zorunda” (Erkek, 35, İstanbul); “Türkiye’yi gerçekten kapsayan bir medya yok, sadece İstanbul’da olanları haber yapıyor. Belki biraz daha diğeri illere bakılabilir” (Erkek, 22, İstanbul).

“Türkiye’yi gerçekten kapsayan bir medya yok, sadece İstanbul’da olanları haber yapıyor.”

2.2. MEDYANIN DEMOKRASİ İKİLEMİ

Mardin’deki katılımcılar, Türkiye’nin demokratik çerçevesi anti-demokratik bir zemine kaydıkça faaliyet göstermeye çalışan bağımsız mecraların ağır sansür ve müdahaleyle karşılaştığını savundu (Kadın, 44, Mardin). Ayrıca temel

2 Müge Anlı, özellikle Müge Anlı ile Tatlı Sert programıyla tanınan bir televizyon sunucusudur; bu programda kayıp kişiler ve suç vakaları ele alınırken “adalet” ve “ahlak” üzerine çeşitli tartışmalar yürütülüyor.

sorunun güvenilir habere erişim olduğunu eklediler: “Bu ülkede doğru habere ulaşmak için X’i kullanmak zorundasınız” ki bu vahim bir gösterge (Kadın, 39, Mardin).

Yüksek kültürel ve sosyal sermayeye sahip katılımcıların olduğu odak grupta medyanın “demokrasi ikilemi” daha kavramsal ve derinlikli biçimde tartışıldı; medyanın sermaye ve siyasetle iç içe geçmesi ile etik ihlaller öne çıktı. Tarafsızlık ve nesnellüğün sorunlu doğası da gündeme geldi. Yazar Ahmet Bilge, 30 yıllık cezaevi deneyimine dayanarak “tarafsız medya yoktur” dedi ve her mecranın siyasal bir tercihi olacağını, tarafsızlığın ise ütopyik kaldığını savundu. Buna karşılık oyuncu Tülin Özen, demokrasi için tarafsızlık ve ortak bir dilin vazgeçilmez olduğunu, “duygudan çok bilgi veren” bir medyayı tercih ettiğini belirtti.

Araştırmacı-yazar Bilge Seçkin Çetinkaya, sermayeyle iç içe geçmiş sahiplik modelini eleştirerek *Evrensel*, *BirGün* ve *bianet* gibi mecraların görece daha geniş bir tartışma alanı sunduğunu dile getirdi. Ancak sanatçı ve fotoğrafçı Üzüm Derin Solak, sansür ve otosansürün muhalif basını giderek daha politik bir hatta zorladığını, bunun da “kapsayıcılığı” zayıflattığını vurguladı. Yazar Ayşegül Devocioğlu, tarafsızlığın mutlak kabul edilemeyeceğini; medyanın demokratik rolünü ancak okurların “hayatın öznesi” olarak katılmasıyla sürdürebileceğini söyledi. Buna paralel olarak sanatçı Nazım Hikmet Richard Dikbaş, bu rolün yalnızca mevcut iktidara değil “her tür iktidara karşı” söz söyleyebilecek bir etik kapasiteyi gerektirdiğini; barış sürecinde medyanın nefret söylemine savrulmasının bu ölçütün ne kadar kolay yitirilebildiğini gösterdiğini hatırlattı. Akademisyen Sema Erder, her medya çalışanın “bir siyasi partinin eşik bekçisine” dönüştüğünü, kamusal tartışmanın “medya”yı siyasete indirgediğini; oysa çoğu insanın fiilen dizileri izlediğini ve kutuplaşma yorgunluğunun gazeteden ve haberden uzaklaştırdığını belirtti ve “medya etiğinin” olmadığını belirtti. Yazar Rober Koptaş, Türkiye’deki demokrasi krizinin medyayı derinden etkilediğini, “maalesef demokrasimiz çok kötü durumda; medya da bundan nasibini aldı” sözleriyle ifade etti. Son olarak yazar Mehmet Mahsum Oral, medyanın gündelik hayatı gereğinden fazla siyasileştirmemesi gerektiğini, yurttaşların her anı siyasete teslim etmeden haberdar kalabilmesi için buna özen gösterilmesini vurguladı.

Erişim eşitsizliği de vurgulandı: “Mahallemdeki bakkala girdiğimde, bizim zahmetle ulaştığımız bilgilere televizyon üzerinden erişemeyen insanları görmek çok rahatsız edici” (Dikbaş). “Medyanın yüzde doksan dokuzu hükümetin elinde” denilerek bu nedenle işlevlerini yerine getiremediği belirtildi (Devocioğlu). Nefret söylemi ve kapsayıcılık eksikliği ise ayrı bir kaygı olarak öne çıktı: “Türkiye’nin en büyük sorunlarından biri nefret... Medya bu konuda öz eleştiri nasıl yapabiliyor?” (Solak).

“Türkiye’nin en büyük sorunlarından biri nefret... Medya bu konuda öz eleştiri nasıl yapabiliyor?”

2.3. GAZETECİLİK VE GAZETECİLİĞİN DEMOKRATİK ROLÜ

Platformların çeşitlendiği bir ortamda, katılımcıların gazeteci tanımlarının da “olağanüstü sabırla çalışan insanlar”dan, “artık gazeteci nedir tek bir cümleyle söylemek kolay değil” görüşüne uzanan bir yelpazede farklılaştığı görüldü (Kadın, 21; Erkek, 25, İstanbul).

“Artık gazeteci nedir tek bir cümleyle söylemek kolay değil.”

YouTube ve sosyal medyada aktif gazeteciler, erişilebilirlik ve etkileşim imkânı sayesinde ana akımın görmezden geldiği soruları öne çıkarıp daha doğrudan yanıtlar aldıkları için değer görüyor (Erkek, 28, İstanbul). Gazeteciliğin resmî tanımı ile fiilî etkisi arasındaki açığı da vurgulandı:

“Basın kartını Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı veriyor sanırım. Ama Nevşin Mengü’nün³ bu kartı yok. Buna rağmen 1–2 milyon takipçisi var ve aslında çoğu gazeteciden çok daha fazla kişiye ulaşabiliyor.” (Erkek, 22, İstanbul)

“Tarafsızlık” beklentisi dile getirildi: “Bir okur olarak bir gazeteciyi gerçekten takip etmek istiyorsam, ondan biraz daha tarafsız kalmasını beklerim” (Kadın, 21, İstanbul).

Mardin odak grubunda tartışmalar büyük ölçüde çatışma, baskı ve görünmezlik deneyimleri etrafında şekillendi. Gazetecilik, hakikati ve gizlenenleri açığa çıkarmak üzerinden tanımlandı: “Benim için gazeteci, özellikle mağdurlar kırılanken - mesela Güneydoğu’da küçük bir kız çocuğu⁴ - gizleneni ortaya çıkarabilendir” (Kadın, 40, Mardin). Başka bir katılımcı, gazeteciyi “kamunun temsilcisi” şeklinde tanımlayarak, devletin değil toplumun temsil edilmesi gerektiğini vurguladı (Kadın, 55, Mardin). Gazetecilik hem algıyı şekillendiren bir alan hem de cesaret ve fedakârlık işi olarak görüldü: “Hakikati ortaya çıkarmak uğruna ölümü göze almak”, “görünür kılmak”, olguları açığa çıkarmak ve “yorumu topluma bırakmak” temel görevler arasında sayıldı (Erkek, 48; Erkek, 43; Erkek, 37, Mardin). Bir başka görüş, kişisel anekdotlardan hareketle, gazeteciliğin resmî bir statüden çok sahada tanıklık etmek olduğunu; yaygın müdahalenin “gazeteci” sıfatının içinin boşalttığını savundu (Erkek, 46, Mardin).

3 Nevşin Mengü, uzun bir dönem anaakım medyada çalışmış, bugün gazeteciliğini YouTube’da sürdüren bir gazeteci.

4 Katılımcı, 2024’te öldürülen 8 yaşındaki Narin Guran ve bu cinayete atıfta bulundu. Narin, 21 Ağustos 2024’te kayboldu; 19 gün sonra evinin yakınındaki bir dereye cansız bedenine ulaşıldı. İzleyen yargılamada bazı aile üyeleri ve bir komşu yargılandı; mahkeme, annesi, amcası ve ağabeyini cinayete iştirak suçundan mahkûm etti. Ancak dosyada hem saik hem de fiilî fail konusunda tartışmalar sürüyor. (Bkz. bianet: narin-guran-119506)

Öte yandan bir katılımcı, gazeteciliğin belirsizlik ve çelişkiler içerdiğinin altını çizdi:

“Olması gereken var, olan var. Bana göre gazeteci bir elçidir. Asker nedir desanız daha kolay ne cevap verebilirim. Her yerden aynıdır. Gazeteci, bunun için ölen de var. Siyasi rant olarak kullanan da var. Hatta adres gösterip vurduran da var. Örneğin Tahir Elçi⁵. Bizim aslında kavramları belirleyen yaşadığımız şeylerdir. [...]Neyi görüyorsak o. O yüzden bu coğrafyada net bir gazetecilik tanımı çıkmaz size.” (Kadın, 39, Mardin)

Etik boyut özellikle vurgulandı: “Gazeteci, bilgiyi belgelere dayanarak ve meslek etiği içinde doğru aktaran kişidir.” (Kadın, 44, Mardin)

Mardin’deki - kendisi de gazeteci olan - bir katılımcı (Erkek, 37), bağımsız gazetecilerin sürmekte olan çabalarına dikkat çekti. Ancak alternatif medyayı ayakta tutmanın sürekli bir mücadele olduğu belirtildi: “Güvencesiz bir ortamlarda, güvencesiz koşullarda çalışan, bir avuç insanın mücadelesi ... Çünkü hakikaten alternatif medyada var olmak, [...] devam etmek hakikaten imkansız bir şey. Yüzlerce arkadaşımız zaten çok kötü koşullarda çalışıyorlar. Çoğu da işsiz kaldılar.” (Erkek, 37, Mardin)

Paralel bir değerlendirmede, iktidara yakın ya da bağımsız fark etmeksizin gazetecilerin benzer risklerle karşı karşıya kaldığını vurgulandı: “A Haber’de çalışan da, *Sputnik*’te çalışan da, *bianet*’te çalışan da aynı yöntemle işten çıkarılabiliyorsa sorun ciddidir” (Erkek, 48, Mardin).

Yüksek kültürel ve sosyal sermayeye sahip katılımcılarla yapılan odak grupta haberin yalnızca tüketilecek bir şey olmadığı vurgulandı; okurların da “bununla ne yapacağız, hangi haber gerekli?” diye sorarak sorumluluk aldığı, medyanın ise tek tipliğe ve nefret söylemine karşı içeriden denetim mekanizmalarına ihtiyaç duyduğu belirtildi (Devecioğlu). Medyanın yurttaşın sesi olması, hızlı ve yüzeysel haberciliğe teslim olmaması gerektiği; reytingin hızlı ve duygusal içeriği ittiği, oysa derin dosyaların, ısrarlı sorgulamanın ve kalıcı gündem kurmanın öne çıkması gerektiği ifade edildi (Özen).

Dezenformasyon ve bilgi kirliliğine de dikkat çekildi: “Çinlilerin eski bir sözü vardır: Bir köpek gölgeye havlarsa, on bin köpek onu gerçeğe dönüştürür. Bugün sınavlarımızdan biri de o on bin köpekten biri olmamak, direnmek, gerçeğe dönüşmesini engellemek ve sorgulamaktır” (Oral).

5 Tahir Elçi, Kürt hakları ve Türkiye’de ifade özgürlüğü savunusuyla tanınan bir Kürt insan hakları savunucusu ve Diyarbakır Barosu Başkanıydı. 2015’te kamuoyu önünde barış çağrısı yaparken öldürüldü ve adalet ile demokrasi mücadelesinin simge isimlerinden biri hâline geldi.

Gazetecilik hem etkili hem de riskli bir alan olarak beliriyor: Türkiye’de gazeteciliğin tarihsel gücü, bizzat bu güç nedeniyle baskının çoğu kez gazetecileri hedef almasına yol açtı. 1990’ların daha çoğulcu basın iklimiyle bugünün daralmış alanını karşılaştırarak, gerçek bir muhalefetin farklı seslere açıklık gerektirdiğini savundu (Çetinkaya). Bu etki gücünün bir bedeli de var: “gazete çıkaracağız” diyenlerin bunun bedelini canlarıyla ödediği bir tarih, basın özgürlüğünün kanla kazanılıp kaybedildiğini hatırlatıyor (Oral). Bu arka planda bilgi ortamı giderek manipülasyon ve performatif kimlik siyaseti tarafından şekilleniyor (Koptaş). İzleyici deneyimi de zarar görüyor: Bitmeyen “son dakika” temposu dikkati parçalıyor, derin okuma ve analizi aşındırıyor ve yurttaşları felç edici bir çaresizlik duygusuyla pasif seyircilere dönüştürüyor (Adak).

Son olarak, gazetecilik öğrencilerinin sayısındaki azalma konusunda İstanbul’daki genç katılımcılar ayrıntılı yorum yaptı. Bu düşüşü, hem medyaya yönelik geniş kapsamlı baskıların yansıması hem de bizzat gazetecilik tanımının değişmesi olarak gördüklerini belirttiler; bu yüzden birçoğu bunu “normal” karşılıyordu. Katılımcılar, bugün gazetecilik yapmanın güvencesiz istihdamdan sosyal medyadaki küçük paylaşımlar nedeniyle yargılanma riskine kadar yüksek tehlikeler içerdiğini vurguladı. Böyle bir ortamda gençlerin yalnızca devlet baskısı nedeniyle değil, gazeteciliğin sınırlarının bulanıklaşması yüzünden de bölümlerden uzak durabileceği bir yorum olarak eklendi; Müge Anlı gibi televizyon sunucuları kendini gazeteci olarak tanımlayabiliyor; sosyal medyada kitlesi olan herkes içerik üretebiliyor. Bu yeniden tanımlama, gazeteciliği istikrarlı bir meslekten çok riskli bir yol gibi gösteriyor:

“Gazetecilik okursam ben bugün haber yaparken tehlikedeyim... Ve gerçekten şu an herhangi bir sosyal medya paylaşımından⁶ gözaltına alınan tonlarca arkadaşımız var ‘Bu kadar insanı gözaltına almazlar’ diyoruz ama yapıyorlar. O yüzden azalması normal bir durum. Ama bu olumsuz etkiler mi? Bence etkilemez” (Kadın, 21, İstanbul)

Ayrıca gazetecilik, akademik bir yol olarak da muğlak görüldü: “Pek çok mezun başka alanlara yöneliyor; piyasa talebiyle mezun sayısı arasındaki uyumsuzluk ise dört yıl okuyup işsiz kalmak istemeyen gençleri caydırıyor” (Erkek, 22, İstanbul).

6 19 Mart 2025’te İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu’nun gözaltına alınması, Türkiye genelinde geniş çaplı protestoları tetikledi. İstanbul’da eylemlerin odağı, Büyükşehir Belediyesi’nin önündeki Saraçhane Meydanı oldu; binler toplandı. Polis sert müdahaleler gerçekleştirdi; protestoları izleyen gazeteciler de şiddete ve gözaltılara maruz kaldı. Bu alıntı, İmamoğlu’nun gözaltısını protesto edenlerin gözaltına alınmasına ilişkin katılımcı yorumuna atıf yapmaktadır. Ayrıntılar için bkz. bianet: <https://bianet.org/tag/crackdown-on-imamoglu-120844>

2.4. DEMOKRASİ SORGULANIYOR

İstanbul'daki genç katılımcılar demokrasiyi hem gururla hem de eleştirel biçimde değerlendirdi: Kimileri "Ne olursa olsun demokrasi olacaktır", "bir ülke için en iyisi demokrasi" diyerek sürekliliğini vurgularken; Türkiye'de özellikle azınlık temsili söz konusu olduğunda "eksik" kaldığını belirtti (Kadın, 21; Erkek, 25, İstanbul). Başkaları ise daha çok "demokrasimsi" bir rejim olarak, seçimlerle sınırlı ve gündelik hayatta unutulmuş bir şey olarak tanımladı (Erkek, 35; Erkek, 22, İstanbul). Katılımın başlıca biçimi oy verme olarak görülürken protesto ve doğrudan angajman ise mesafeli karşılandı: "Bütün seçimlerde oy verdim... üç farklı partiye" diyenler ile "Protesto etmekten yorulduk" diyenler vardı (Erkek, 25; Kadın, 21, İstanbul).

"Ben (yas ilan edildiğinde) greve katıldığım için ihraç edildim. Demokrasi budur. Yani kendine demokrasi aslında."

Genel havanın derin bir güvensizlikle tarif edildiği de oldu: "Tüm siyasetçilerden nefret ediyorum... güvenliğimiz yok." Bu duygu medyaya da uzanıyor; katılımcılar ilgi duysalar bile medyanın "kalıcı bir değişim yaratmadığını" ve tarafsız mecralar olmadan "topluca bir iyileşme" sağlanamayacağını vurguladı (Kadın, 21; Erkek, 22; Kadın, 21, İstanbul).

Mardin odak grubunda bazı katılımcılar, Türkiye'deki krizi küresel kaymaların bağlamına yerleştirerek ("Trump tarzı demokrasi") ve Türkiye'nin "hiçbir zaman" demokratik olmadığını savundu (Erkek, 48, Mardin); bazıları ise ülkede gerçek bir medya varlığından söz edilemeyeceğini ima etti. (Kadın, 40, Mardin). Bu değerlendirmeler, yaşanmış baskı deneyimleriyle temellendirildi: KHK ile işini kaybetmek, "demokrasinin iplerinin" tek bir el tarafından çekildiğinin kanıtı olarak sunuldu (Erkek, 46, Mardin). Kimileri için demokrasinin tek görünür biçimi oy vermektir (Erkek, 43, Mardin).

Bir katılımcı çarpıcı bir kişisel anlatı sundu: Türkiye'de demokrasiyi, kâğıt üzerinde var olan ama onu kullanmaya çalışanları cezalandıran bir paradoks olarak tanımladı:

"Her türlü siyasi parti kurulur, her türlü sendika kurulur üye olursan ihraç edilirsin, üye olursan cezaevine girersin. Ama vardır. Ya da mesela 2015'te IŞİD'in Ankara'da, Ankara Garı'nda yaptığı bir katliam vardı. O zaman Türkiye Cumhuriyeti üç günlük yas ilan etmişti. Devlet üç günlük yas ilan edebiliyor. Ben (yas ilan edildiğinde) greve katıldığım için ihraç edildim. Demokrasi budur. Yani kendine demokrasi aslında."

III.

MEDYA ÇALIŞANLARININ İLK ÇALIŞMADAKİ BULGULARA DAİR DEĞERLENDİRMELERİ

Proje kapsamında yayımlanan son raporun (Aydınlı, 2024) ortaya koyduğu üzere, Türkiye’de medya çok boyutlu bir krizden geçiyor. Hukuki baskılar, ekonomik kırılganlık, medyada tekelleşmiş sahiplik yapıları ve dijital platformların kontrolü, gazeteciliğin sürdürülebilirliğini ciddi biçimde tehdit ediyor. Medya çalışanlarının tanıklıkları bu bulguları doğrulamakla kalmıyor, yeni boyutlar da ekliyor.

Katılımcılar, raporda öne çıkan hukuki baskıların sahada en yıpratıcı faktörlerden biri olduğunu vurguladı. Özellikle HAGB uygulamaları ve “dezenformasyon” davaları⁷, gazeteciler için sürekli bir tehdit. “Bir tweet yüzünden bir yıl iki ay ceza aldım... Böyle bir durumda diğer gazeteciler de dayanışmaktan çekiniyor,” diyen gazeteci, hukuki baskının belirleyici bir sorun olduğuna işaret ediyor (Burcu Günaydın, Bağımsız Gazeteci, Antakya).

Raporla paralel biçimde, gazeteciliğin giderek kriminalize edildiği dile getirildi. 19 Mart İmamoğlu protestolarında⁸ muhabirlerin gözaltına alınmasına atıfla, “haber yapmak suç sayılmaya çalışılıyor” denildi. Baskının katmanlı doğası da tarif edildi. Sahiplik değişimleriyle gelen ekonomik baskı, onu izleyen hukuki baskı, neredeyse her gün görülen duruşmalar ve sendikalara rağmen zayıf örgütlülük gibi unsurların hükümetin manevra alanını genişlettiği belirtildi (Fatih Aça, Editör, *ArtıGerçek*).

7 Ekim 2024’te Türk Ceza Kanunu’na “kamuoyunu yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” başlığıyla yeni bir suç tipi eklendi; ancak düzenlemenin kapsamı muğlak bırakıldı. Ayrıntı için bkz. <https://bianet.org/etiket/dezenformasyon-yasasi-103014>

8 Not 6’ya bakınız. Katılımcı, İmamoğlu’nun gözaltına alınmasını protesto eden eylemler sonrasında gazetecilerin gözaltına alınmasına atıf yapıyor.

Benzer biçimde, medyada yayımlanan neredeyse her içeriğin satır satır didiklenip kötü niyetle okunarak Terörle Mücadele Kanunu ya da diğer yasalar üzerinden gazetecilere karşı silah hâline getirildiği aktarıldı (Uğur Koç, Editör, *BirGün*). Bu karanlık tabloya rağmen, gazeteciliğin demokratik işlevinin hâlâ hayati olduğu, baskılara karşı en güçlü direnç hattının dayanışma ve örgütlenme olduğu vurgulandı. Bir katılımcı bunu şu sözlerle özetledi:

“Gazeteciler ciddi anlamda güvencesiz, düşük ücretlerle, esnek saatlerle çalıştırılması meselesi bence en önemli başlıklardan biri. ... Ama meselenin bu kadar güvencesizliği ve bu kadar yani baskının dört bir taraftan kuşatılmış halde gazetecilere en azından şey yaptığı, kuşattığı bir dönemin bu kadar ağırlaştığı bir dönem bence yok.” Gazetecilerin örgütlü mücadelesi şart; basın meslek örgütleriyle daha güçlü temas gerekli. (Vecih Cuzdan, Sorumlu Yazı İşleri Müdürü, *bianet*).

Bu saptamalar, raporun medyanın tüm güç odaklarından bağımsız bir şekilde sürdürülebilir olamayışına dair bulgularını pekiştiriyor.

Benzer biçimde bir diğer katılımcı, medyanın iktidar–sermaye–yargı üçgeninde sıkıştığını; bu tabloda “daha doğru ve temiz bilgi” iddiasıyla alternatif girişimlerin doğduğunu belirtti (Günaydın). Kürt nüfusun yoğun olduğu illerde yaşananların görünür olmasını Kürt gazetecilere borçlu olduğumuzu anımsatarak, bu işlevin doğrudan demokrasiyle bağlantılı olduğunu vurguladı. Aynı zamanda kamuyla güven ilişkisini yeniden kurmanın temel bir sorun olduğunun altını çizdi. Bu çerçevede, alternatif medyanın demokrasiyle bağını öne çıkaran “bir yerde hakikatler öldürülüyorsa, o hakikatlere bağlı yaşayanların başına gelenler artık haber değeri bile taşımıyor” sözleri (Diren Yurtsever, Genel Yayın Yönetmeni, *Mezopotamya Ajansı*) baskının yalnız gazetecileri değil toplumu hedef aldığına işaret ediyor.

Siyasal baskılar nedeniyle pek çok yerel muhabirin işini kaybettiği ve sosyal medya üzerinden bağımsız olarak devam etmek zorunda kaldığı belirtildi. Freelance (bağımsız) gazetecilerin sayısı artsa da, mesleki kimliğin ve basın kartının yokluğu kırılabilirliği büyütüyor; bu nedenle Günaydın, serbest çalışanlara özgü bir örgütlenme modelinin gerekliliğini savundu.

Karşıt bir görüşe göre, gazeteciler artık halkla aynı yoksulluk ve güvencesizliği yaşadığı için aradaki mesafe daraldı; ancak yılların deneyimi dayanışmaya olan inancı aşındırdı. Haber merkezlerinin daha demokratik olduğu 1990’ların sonu ve daha güçlü olduğu 2000’lerin başı (örneğin “PKK”⁹ yazmanın bile eşik sayıldığı dönemle) ile kıyaslandığında bugünün tablosu daha kötü görünüyor. Yine de mesleğin platformlardan daha uzun ömürlü olacağı savunuluyor: “TikTok ölecek ama gazetecilik yaşayacak” (Nazan Özcan, Editör, *Agos*).

9 PKK, Türkiye’de “terör örgütü” olarak listeleniyor. Özcan, bu bağlamda devletin “terör örgütü PKK” ifadesini kullanmadıklarını; yalnızca “Kürdistan İşçi Partisi’nin kısaltması olarak PKK” şeklinde atf yaptıklarını vurguladı.

“Bir yerde hakikatler öldürülüyorsa, o hakikatlere bağlı yaşayanların başına gelenler artık haber değeri bile taşıyor.”

“TikTok ölecek ama gazetecilik yaşayacak.”

Dijitalleşme ve platform tekelleri özellikle öne çıktı. Bağımsız medyanın gazete satışlarındaki dramatik düşüş, Google'ın tekelleşen gücü ve Basın İlan Kurumu ilan kesintileriyle zayıfladığı; sendikal pazarlığın Facebook/Google gibi platform gücüne karşı koruma sağlayamadığı; örgütsüzlüğün pek çok gazeteciyi YouTube gibi kişisel kanallara ittiği; zayıf telif ve dijital yayıncılık mevzuatının gazetecileri korumasız bıraktığı ve yeni kurumsal çerçevelere ihtiyaç olduğu belirtildi. Ayrıca yapay zekânın haber üretiminde "insan unsurunu" kenara itme riskine dikkat çekildi (Uğur Koç, Editör, *BirGün*).

Rapor bulgularını aşan yeni perspektifler de sunuldu. Özcan, okur desteğindeki ciddi boşluğa dikkat çekti: muhalif okur bile küçük aylık katkılarda bulunmaya karşı direnç gösteriyor; gençler ise yargılanma korkusuyla gazetecilikten uzak duruyor, bu da hem sürdürülebilirliği hem de yetenek havuzunu zayıflatıyor. Özcan gazetecilerin "hayattan koptuğu" iddiasını da reddederek asıl sorunun kamusal ilgisizlik ve çöken okur ilgisi olduğunu vurguladı: "Haber alma alışkanlığı, "haberinin internette bedava olduğu" beklentisine dönüştü; "Kime yazıyoruz?" sorusu ise gazetecinin toplumsal değerini aşındırıyor"

Deprem sonrasında yerel basın ekonomik olarak çöktüğü, "gazetecilerin geçinemediği, yerel gazetelerin ayakta kalamadığı" vurgulandı (Bodur). Aça, artan baskı ortamını "Neredeyse her gün bir gazeteci davasını haberleştiriyoruz" sözleriyle anlattı. Yurtsever, medyayı iktidar-sermaye-devlet üçgeninde bir kamuoyu kontrol aracı olarak niteledi; Cuzdan gündem kurma gücüne dikkat çekerken, Bodur kriz anlarında bilgiye erişimin demokrasinin ön koşulu olduğunu ekledi. Genel tablo, hukuki baskı, ekonomik kırılma ve siyasal denetimin yer ve bağlama göre değişen şiddette birleştiğini gösteriyor. Bodur ayrıca medyanın demokratik değerinin bilgilendirmeye dayandığını; bilgi olmadığında katkısının sınırlı ya da yok olduğunu, güvenin ise kamucu bir gazetecilikle kurulabileceğini savundu.

Sonuç olarak medya çalışanlarının görüşleri, *Our Media* raporunun, hukuki baskılar, ekonomik kriz, tekelleşmiş sahiplik yapısı, kamu ilanları ve düzenlemeler yoluyla devlet denetimi ve dijital platformların belirleyici gücüne ilişkin bulgularını büyük ölçüde teyit ediyor. Buna ek olarak katılımcılar, alandaki güncel deneyimlerden süzülen yeni boyutları ortaya koydu: Okur desteğinin yokluğu, genç kuşağın meslekten uzaklaşması ve yapay zekânın doğurabileceği tehditler. Bu unsurlar, sahadaki deneyimin özgün katkıları olarak öne çıkıyor.

IV.

YURTTAŞLARIN MEDYA KULLANIMI VE MEDYAYA GÜVEN ALGISI

İstanbul'daki genç katılımcılar "ana akım" (ya da "iktidara yakın") kurumlara düşük; şeffaf ve kaynak gösteren "alternatiflere" (örn. *bianet*) ise nispeten daha yüksek güven duyduklarını belirtti (Erkek, 25, İstanbul). Birçoğu haberi karşıt mecraları kıyaslayarak kontrol ediyor, belirli kurumlardan çok belirli gazetecilere (örn. İsmail Saymaz, Nevşin Mengü) güveniyor ve ekonomik-siyasal çıkarların güvenilirliği daha da aşındırıldığını düşünüyor (Kadın 2, 21; Kadın 1, 21, İstanbul). Sosyal medyayı krizlerde gündem kurucu bir araç olarak görüyorlar ("Ekrem İmamoğlu'nun alınması gibi"), fakat artan yasak ve kısıtlamalara dikkat çekiyorlar (" (sosyal medyayı) sürekli kullanıyoruz... ama yasaklı içerik arttı") (Erkek, 28, İstanbul). Bazıları eski televizyoncuların YouTube'a geçişini yenilikten çok kişisel çıkara bağlayarak sorguladı: "Bu sosyal bir inovasyon mu yoksa Fatih Altaylı'nın¹⁰ kendi bireysel faydasına mı ondan emin değilim." (Erkek, 22, İstanbul). Başkaları ise platformları doğrulanmamış içerik ve linç kültürünü besleyen bir "çöplük" olarak niteledi (Kadın, 20, İstanbul).

Mardin'deki odak grup katılımcıları, "ana akım" medyaya güvenin azalması ve dijital platformların yükselişiyle şekillenen bir tüketim değişimini anlattı. Bir katılımcı 1990'larda hayatını kaybeden gazetecileri anarak onların muhtemelen gerçeği ortaya çıkardıkları için öldürüldüklerini düşündüğünü ilettili (Erkek, 48, Mardin) ve *Yeni Yüzyıl* ile *Radikal* gibi gazeteleri hatırlattı. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte *Özgür Politika* gibi mecralar öne çıktı. Temel bir gözlem şu sözlerle ifade edildi: "Eskiden haber sağlayan şey ideolojik bir makineye dönüştü; bu hem Kürtler hem Türkler için geçerli. Bir propaganda makinesi oldu" (Erkek, 48, Mardin).

10 Türkiye medyasında otuz yılı aşkın süredir etkin olan Fatih Altaylı, anaakım mecralarda program sunuculuğu ve haber yöneticiliğinin ardından son yıllarda kendi haber sitesi ve YouTube kanalına odaklandı. 22 Haziran 2025'te "Cumhurbaşkanını tehdit" suçlamasıyla tutuklandı.

4.1. MEDYA KURULUŞLARININ ÇOĞALMASI

İstanbul'daki katılımcılar, medya kuruluşlarının çoğalmasının tekelleşmeyi kırıp erişimi hızlandırdığını; ancak dezenformasyonu "turboya" bağlayıp gazeteciliğin hatırı sayılır kısmını YouTube tarzı yorumculuğa dönüştürdüğünü belirtti. *bianet*, *Aposto* gibi yayıncılar daha güvenilir bulundu. Türkiye'nin bilinçsiz içerik üreticisi yüzdesinin çok yüksek olduğunu ve üst üste bir kontrol mekanizması tarafından bu çoklu medyaya kaliteli bir sınırlandırma getirilmesini öneren de oldu (Kadın, 20, İstanbul). Başka biri "Bir yönüyle iyi; tekelleşmeyi kırdı... Ama mesela MİSVAK¹¹ her gün bir yalan haber yapıyor ya da bir haberi alıyor... dezenformasyon da arttı" dedi (Erkek, 22, İstanbul). Finansman cephesinde Google/YouTube reklam tekeline dikkat çekildi; iktidara yakın *Turkuaz* ile muhalif *Sözcü'nün* Google'a karşı birlikte durması halinde alternatif bir modelin doğabileceği savunuldu (Erkek, 35, İstanbul).

Mardin'de ise çeşitliliğin çoğu kez sayısal artışla sınırlı kaldığı, alternatif mecraların da "birbirine benzediği" dile getirildi (Erkek, 43; Erkek, 37, Mardin). Genel kanaat, çok sayıda medya kuruluşunun ancak bağımsız ve demokratik koşullar altında anlam kazandığı yönünde. İki katılımcı, muhalif medya artışını karşı-partizan bir medya inşası olarak niteledi (Erkek, 48; Kadın, 55, Mardin); Çeşitlilik "yüzeysel" bulundu (Erkek, 46; Erkek, 43, Mardin). Bağımsız YouTube sesleri (örn. Nevşin Mengü) ile iktidar yanlısı TV kanalları (A Haber) arasındaki üslup farklarına rağmen Kürt bölgelerinin görünmez kaldığı vurgulandı. "Cudi'de bir ağaç kesilse hiç kimse ses çıkarmaz" ifadesi, neyin nasıl haber olduğunun kanal sayısından çok medya etiği ve siyasal iklim tarafından belirlendiğini gösteriyor (Kadın, 39; Erkek, 46, Mardin).

4.2. TÜKETİM ALIŞKANLIĞINDAKİ DEĞİŞİM

İstanbul'daki genç katılımcılar, medya çeşitliliğinin faydalı olabilmesi için bilinçli haber tüketimi ve nitelikli içerik üretiminin şart olduğunu vurguladı. Çeşitliliğe genel olarak olumlu baksalar da Mardin'dekilerle ortaklaşan biçimde bilgi kirliliği ve dezenformasyon risklerine dikkat çektiler.

İstanbul grubunda haber kullanımı dijital çeşitlilik etrafında toplandı: Instagram (Kadın, 21, İstanbul), TikTok, YouTube ve hatta TRT ile *Habertürk'ün* WhatsApp kanalları (Erkek, 22, İstanbul) başlıca kaynaklardı. Bir kısmı hâlâ *Cumhuriyet* veya *Aposto* okurken, çoğu alternatif mecralara ve bağımsız gazetecilere (*Medyascope*, *bianet*) yöneliyor; video haber/yorum günlük rutinin parçasıydı (Erkek, 35; Erkek, 25, İstanbul). Mardin'deki 35 yaş üzeri katılımcılar, medyaya güvenin çökmesiyle ana akımdan dijitale uzun vadeli bir geçiş yaşadıklarını;

11 *Misvak*, Türkiye'de memler, karikatürler ve genellikle hükümet yanlısı veya muhafazakar görüşlerle uyumlu kısa metinler üreten, hiciv amaçlı bir çevrimiçi platform.

sosyal medyanın -özellikle X'in- başlıca kaynak hâline geldiğini, "doğru habere ulaşmak için insanlar artık X'e bakıyor" diyerek anlattılar (Kadın, 44, Mardin). Bağımsız mecralar (Medyascope, diğer YouTube kanalları) ve Kürt medyası (*Özgür Politika*, *Yeni Yaşam*) yanında *BBC*, *Reuters*, *AFP*, *DW* ve *Rudaw*'ı takip ettiklerini; kapalı kapılar ardındaki bilgileri ise tanıdık muhabirlerden aldıklarını belirttiler (Kadın, 55, Mardin).

Bir katılımcı, pek çok Kürt mecrasının yasaklı/engelli olması nedeniyle haberlerin X üzerinden takip edildiğini söyledi (Erkek, 43, Mardin). Bir yoruma nostalji de hakimdi: Geçmiş dönemdeki medyaya atıfta bulunurken, *Milliyet*'ten Hasan Cemal¹², Mehmet Ali Birand¹³ gibi isimlerden bahsedildi ama medyayla etkileşimin düşük olduğu dile getirildi: "Hiçbir medya kuruluşuyla etkileşime girmiyorum" (Kadın, 39, Mardin). Özellikle Kürt medyasını takip etme konusundaki korku bu mesafeyi pekiştirdi: "Herkes korkuyor; neden işsiz olduğumuz ortada" (Erkek, 37, Mardin). Genel olarak güven, kurumlara değil, belli gazetecilere ve birkaç bağımsız platforma kümelenmiş durumda.

4.3. MEDYADA TEMSİL

Katılımcılar, medyada temsilin yetersiz olduğu konusunda hemfikir: Azınlıklar çoğunlukla yalnızca küçük ve bağımsız mecralarda görünürken, ana akım medya onları görmezden geliyor (Kadın 1, 21, İstanbul). Bir katılımcı "bir miktar pozitif ayrımcılık"tan da söz etti (Erkek, 25, İstanbul). Yapısal sorunlara -aşırı merkezî denetim (Erkek, 25, İstanbul)- ve yaşanan deneyimlere işaret edilerek, kadınların konuştuklarında cinsiyetçi tepkiyle karşılaştıkları belirtildi (Kadın 2, 21, İstanbul). Haberciliğin ülke genelinden ziyade "İstanbul merkezli" bir çerçeveye saplandığı, taşraya/illere daha fazla ilgi gösterilmesi gerektiği vurgulandı (Erkek, 22, İstanbul).

Antakya'dan bağımsız gazeteci Burcu Günaydın, azınlık temsiline son derece eleştirel yaklaşıyor: "Azınlıklar temsil ediliyor mu bilmiyorum ama ediliyorsa da yanlış temsil ediliyor," diyerek özellikle Suriyeliler, Ermeniler ve Rumlar ile ilgili sorunlu dilin altını çiziyor. BirGün'den gazeteci Fatih Aça ise azınlıkların sesine dair görece iyimser bir tablo çiziyor. Ona göre son on yılda ana akım medya tamamen iktidarın eline geçmiş ve baskılar artmış olsa da "demokrasi üzerine konuşmayı hedefleyen ve kendi dilini geliştiren yeni bir gazeteci kuşağı ortaya çıktı" (Fatih Aça, Editör, *BirGün*).

12 Hasan Cemal, Türkiye'nin önde gelen gazeteci ve yazarlarından biridir; genellikle hak ve demokrasi yanlısı duruşuyla anılır.

13 Mehmet Ali Birand, "32. Gün" adlı etkili güncel tartışma programıyla tanınan, bir gazeteci, televizyon sunucusu ve yazardı.

V.

YURTTAŞLARIN İHTİYAÇLARI VE TALEPLERİ

Görüşler mekân ve kuşağa göre ayrıştı: İstanbul'daki gençler içerik çeşitliliği, açık veri ve platform formatlarını öne çıkarırken, Mardin'deki 35-65 yaş arası katılımcılar finansal/yapısal bağımsızlık ve medyaya olan güveni vurguladı. Misilleme korkusu, şeffaf olmayan finansman ve "İstanbul merkezli" haber gündemi, katılımı ve güveni törpüleyen pratik engeller olarak gösterildi.

5.1. GENEL TALEPLER

İstanbul'daki genç katılımcılar, içerik beklentilerini çeşitlilik, şeffaflık ve kutuplaşmayı azaltacak bir yaklaşım üzerine kurdu. Finansmanın içerik kalitesini doğrudan etkilediği de vurgulandı: "Medyanın finansmanı nasıl sağlanıyor... İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin en büyük reklamverenlerden biri olduğu bir dünyada, belediyeyi elinde tutanların o konuda gerçekten özgür haber üretebilmesi mümkün olmuyor" (Erkek, 35, İstanbul). Kültür-sanat içeriklerine talep öne çıktı: "Kültür ve sanatta içerik bence çeşitlenmeli. Mesela satranç hakkında içerik..." (Kadın, 21, İstanbul). Başka bir katılımcı, "video haber sayısındaki artış faydalı olabilir" dedi (Erkek, 25, İstanbul). Kutuplaşmayı kıracak içerik ihtiyacı da dile getirildi: "Birbirimizi kırmamıza ya da kutuplaşmamıza gerek olmadığını hissettirecek içerikler." Aynı katılımcı şunu ekledi: "Bir belgenin bize sunulabilmesi gerek, özel olmayan ve yasal olarak paylaşılabilen her şey sunulmalı (Erkek, 28, İstanbul)."

Somut toplumsal talepler de vardı: "Kadın haklarıyla ilgili daha çok içerik istiyorum" (Kadın, 21, İstanbul). Bir diğer katılımcı azınlıkların temsiline dikkat çekti: "Rumlar, Ermeniler..." (Erkek, 25, İstanbul) diyerek tarihsel çeşitliliğin gündeme taşınmasını istedi. Şeffaflık ve uluslararası içeriklere daha fazla yer verilmesi gerektiği de vurgulandı.

Mardin'deki 35 yaş üstü katılımcılar içerik kalitesini daha çok finansal ve yapısal bağımsızlıkla ilişkilendirdi. Bir katılımcı, "Finansal özgürlükten

yanayım... Medyanın özel sermayeden bağımsız olmasından... Bağımsız bir devlet desteği medyayı daha özgür kılar” diyerek devlet desteğini savundu (Erkek, 37, Mardin). Öte yandan bazılarının Türkiye’de devlet desteğini gerçekçi bulmaması nedeniyle uluslararası fonlar ve demokratik ülkelerin desteğinin önemine işaret edildi (Erkek, 37; Erkek, 43, Mardin). Ayrıca özel gereksinimli çocuklara verilen eğitimin çok sınırlı ve kısa olduğu, oysa bu çocukların çok daha fazlasına ihtiyaç duyduğu; görülmek istenenin bu olduğu belirtildi (Kadın, 40, Mardin). İçerik açısından özellikle kadın gazeteciliği, belgesel ve sinema, eğitim ve özel gereksinimli çocuklara yönelik programlar, hayvan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği öne çıktı. Desteklerin bağımsız mecraları ve yeterince temsil edilmeyen alanları (kadın gazeteciliği, belgesel/sinema, eğitim, hayvan hakları, toplumsal cinsiyet eşitsizliği) incelemesi; Kürt, feminist ve LGBTİ+ seslerin görünür kılınmasına özel önem vermesi gerektiği ifade edildi. (Kadın, 44, Mardin).

5.2. BAĞIMSIZ VE MUHALİF MEDYAYA DAİR YURTTAŞ TALEPLERİ

Hangi medya kuruluşlarının mali baskı altındayken yaşatılmasının daha önemli olduğu sorulduğunda, İstanbul’daki genç katılımcılar ağırlıklı bağımsız ve hak odaklı mecraları öne çıkardı. Bir katılımcı bu önceliği açıkça dile getirdi: “Hakları koruyan medya kuruluşlarının desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum” (Kadın, 21, İstanbul). Bazı katılımcılar, YouTube’a geçen gazetecilerin reklam gelirleri sayesinde avantajlı konumda olduklarını belirterek, “Özellikle Fatih Altaylı çok görünür, Nevşin Mengü’nün de çok zorlandığını sanmıyorum” dedi (Kadın, 21, İstanbul). Diğerleri “uluslararası standartlarla uyumlu, tarafsız ve bağımsız mecraların” güçlendirilmesi gerektiğini savundu (Erkek, 28, İstanbul). Bir katılımcı küresel ölçekte dayanışmaya işaret etti: “Tüm muhalif ve bağımsız medya taraflarına bilgi sağlanmalı... Google ve YouTube gibi küresel reklam hatlarına karşı ortak bir tutum sağlamak gerekir” (Erkek, 35, İstanbul). Bu çerçevede, *Gazete Duvar*’ın kapanmasına tepki gösterilirken, *Yeni Akit* veya *Misvak* gibi mecraların varlığını sürdürmesi eleştirildi; okurların da destek mekanizmaları geliştirmesi gerektiği vurgulandı. Devletin rolü de tartışıldı; bir katılımcı, “nasıl devlet işte TRT için vergi alıyorsa izlenmemesine rağmen bu medya kuruluşları için de ek bir bütçe ayırabileceğini düşünüyorum” diyerek kamu kaynaklarının adil dağıtımını savundu (Kadın, 20, İstanbul).

Mardin’deki bir katılımcı, Türkiye’de medyayı desteklemenin dahi riskli hâle geldiğini söyleyerek demokrasiyi, “değer verdiğin basın yanında durabilme özgürlüğü” olarak tanımladı:

Açıkçası yayını bizim için yapıyorlarsa bizim yapmamız (destek olmamız) gerekir gibi bir sorumluluk üzerine yükleniyor ama işte bu yapacağın yardımın bile sana terör imasıyla dönmeyeceğinin garantisi olmadığı için göze alamıyorsun. Evet bu adam benim için yayın yapıyor. Ben de bir şekilde sorumluyum. Ama sen sadece maddi olarak risk almıyorsun. [...] İnternet sitesine giremiyorsun, yardım etmeyi bırak [...] Demokrasi biraz da budur. Sevdiğin bir basın organını destekleyebilme özgürlüğüdür (Erkek, 48, Mardin)

Bir başka katılımcı, sürdürülebilirliğin kamu kaynaklarıyla değil, doğrudan toplumun talep ve desteğiyle sağlanması gerektiğini belirtti: "Mali destek, kamu kaynağına değil talep gören bir anlayışa dayanmalı" (Kadın, 55, Mardin). Başka bir katılımcı medyanın özel sermayeden bağımsız olması gerektiğini savundu: "Bağımsız devlet desteği medyayı daha özgür kılar" (Erkek, 37, Mardin). Bunun Türkiye'de gerçekçi olmadığını düşünenler ise uluslararası fonların ve demokratik ülkelerin desteğinin önemine dikkat çekti (Erkek, 37; Erkek, 43, Mardin).

VI.

MEDYA VE GAZETECİLİĞİN GELECEĞİNE DAİR GÖRÜŞLER

İstanbul'daki gençler arasından kimileri "Türkiye hiç demokrasi cenneti olmadı" dese de küçük kazanımların ve bireysel sorumluluğun değerini vurgulayıp ilerlemenin yayılabileceğini savundu (Erkek, 25, İstanbul). Başkaları ise tehdit algılandığında kısıtların sertleştiğini; kurumların - medya dâhil- "tek adam" kontrolüne girmesinin temel özgürlükleri riske attığını belirtti (Kadın, 21; Kadın, 20, İstanbul).

Mardin'deki 35 yaş üstü katılımcılar, medyanın geleceğini kamusal yarar ilkeleri etrafında kurdu: toplumun ve doğanın hakkını öne çıkaran, her iktidarı sorgulayan kalıcı bir gözetim rolü ve kopyala-yapıştır manşetler üreten tekelleşmenin dağıtılması (Erkek, 46; Erkek, 37, Mardin). Çoğulcu, tekelleşmeden uzak bir sistem ve kamunun güvenini/itibarını geri kazanacak bağımsız bir medya çağrısı öne çıktı (Kadın, 39; Kadın, 44, Mardin).

Yüksek kültürel/sosyal sermayeye sahip grupta belirgin bedbinlik vardı: Dünya kötüleşiyor ve "insan-merkezli" bir dönüş beklenmiyor; yine de sansürü aşan genç pratikler -kolektif, imzasız internet fanzinleri gibi- umut verici görüldü. Gazetecilik sıkça "hayatta kalma"ya indirgeniyor; bu da ütopya/distopya tartışmasını tazelemeyi ve bir direnç hattı kurmayı gerektiriyor. Siyasi ve ekonomik riskler ifadeyi boğuyor: "Yurttaşlar istedikleri gibi konuşursa götürülüyor (gözaltına alınıyor iması)," bu nedenle "sistemin değişmesi" talep ediliyor. Spotify'nın Grup Yorum¹⁴ şarkılarını kaldırması hatırlatılarak kaset/plak gibi eski formatların hâlâ anlam taşıdığı savunuldu (Nazım Hikmet Richard Dikbaş, Sanatçı, İstanbul).

Bir diğer görüş, medyanın geleceğini bütünüyle hayatla ilişkilendiriyor: İletişim kanalları manipülasyonla dolup taşarken yanıtların kuir/feminist manevralarda, "sokağın dili"nde ve taban dayanışmasında olduğu; bu sesin kalıcı kılınması

14 Grup Yorum, İstanbul merkezli politik ve devrimci bir müzik grubu. "Ulusal güvenlik ve kamu düzeninin korunması" gerekçesiyle, 2006-2024 arasında 56 farklı YouTube kanalında yayımlanan ve toplamda 205 milyon kez izlenen en az 454 video, YouTube tarafından engellenerek Türkiye'de görünmez hâle getirildi. (Bkz. <https://bianet.org/haber/grup-yorumdan-sansure-yanit-albumlerini-kamuyla-paylasti-307964>)

ve sanat/medya pratiğinin hem hayatta kalma hem toplumsal mücadele alanı olduğuna vurgu yapıldı. 22 yıllık iktidarın medyayı kendi çıkarına göre biçimlendirdiği, ifade özgürlüğünü soğurarak toplumsal güvensizliği büyüttüğü; çarenin ise öz-eleştiri ve algı yönetimini feminist yöntemler ile sokak diliyle kırmak olduğu savunuldu (Üzüm Derin Solak, Sanatçı, İstanbul).

Medyanın eğitsel misyonu özellikle öne çıkarıldı: “Bilmediğimizi öğretir.” Düşünme becerilerini ve kavramsal araçları geri kazandıracak çekici bir öğrenme alanının yeniden kurulması çağrısı yapıldı. Medyanın, küresel tedarik zincirlerindeki adaletsizlikleri ifşa eden ve şirket reklam bütçelerini boşa düşüren kampanyalarla bir mücadele ve dayanışma alanına dönüştürülebileceği belirtildi (Bilge Seçkin Çetinkaya, Araştırmacı-Yazar, İstanbul).

Bir karamsarlık damarı, “daha kusursuz” bir geçmişi idealleştirirken buna karşı yapılan öneri, ayrımcı dile karşı mücadele ve Kafka’dan ilhamla “cehennem olmayan ne varsa” onu tanıyıp korumaktı (Mehmet Mahsum Oral, Yazar, İstanbul). Türkiye’de medyanın ve gazeteciliğin geleceğinin popülist otoriterlik gölgesinde -kurumsal siyasetle kapalı devre bağlar, derinleşen kamusal güvensizlik, kutuplaşmış alternatif mecralar ve güvenilir bilgiye erişimin aşındığı daralan bir kamusal alan- seyredeceği öngörüldü. (Sema Erder, Akademisyen, İstanbul). Buna karşıt bir hat ise, umudu mücadeleyle canlı tutmayı, medyayı bir direniş geleneği içinde konumlandırmayı (“aklın kötümserliğine karşı ilan edilen iyimserliğe sığınmak”), “kayanın yosunu” imgesiyle bireysel kırılmanlığı aşan kolektif dayanışmayı önermeyi ve ileriye dönük şu soruyu sormayı savundu: Üniversitelerin ötesinde gençleri gazeteciliğe çekecek, değişim arzusundakileri birbirine bağlayacak hangi alternatif mekânlar mümkün? (Rober Koptaş, Yazar, İstanbul).

Medyanın ve toplumun geleceği, koalisyon ve dayanışma ekseninde ele alındı; pandemi gibi krizlerin yaratıcı yöntemlere duyulan ihtiyacı ortaya koyduğunun altı çizildi. Sivil toplum, akademi, sanat ve edebiyat arasında köprüler kurulması; katı yöntemlerin yerini yeni teknolojilere ve krizlere uygun esnek çözümlere bırakması gerektiği vurgulandı. Uzun form içeriklerin yanı sıra daha kısa ve erişilebilir formatlara yönelme çağrısı yapıldı (Hülya Adak, Akademisyen, İstanbul).

VII.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Odak grup çalışması, katılım biçimleri ve tartışma dinamiklerine dair önemli bir kavrayış sunuyor. Bir yanda mevcut baskılar, siyasal kutuplaşma ve ekonomik bağımlılığa yönelik ciddi eleştiriler var; diğer yanda iktidar değişimiyle daha bağımsız, “tarafsız” ve özgür bir medya düzeninin mümkün olabileceğine dair bir inanç. Ayrıca teknolojik dönüşümün ve yeni medya formatlarının getirebileceği imkânlara yönelik bir umut da mevcut.

İstanbul’daki genç katılımcılar daha keskin ve siyasal iktidara odaklanan eleştiriler getirirken, Mardin’deki 35 yaş üzeri katılımcılar “medya”nın kendisini sorgulayıp dönüştürücü değişimini talep etti; bir zamanlar görünür ve tartışılabilir olanın bugün birkaç tekilde toplandığını vurguladılar. Mardin grubu medyanın geleceğini; iktidarı denetleme, tekelleşmeyi kırma ve bağımsızlığı sağlama gibi ilkesel çerçeveler üzerinden kurarken, İstanbul grubu daha çok geleceğin duygulanım iklimine odaklandı; bazıları yenilenme umudu taşıırken, bazıları baskıların artacağından endişe duydu. Mardin odak grubu büyük ölçüde bölgesel ve siyaseten köklenen tarihsel tartışmalar etrafında şekillendi; katılımcıların daha yüksek yaş ortalaması ve geniş tarih bilgisi, geçmiş bugün karşılaştırmalarını mümkün kıldı ve tartışmayı kısa vadeli kaygıların ötesine, daha uzun erimli bir perspektife taşıdı.

Medya çalışanlarıyla yapılan odak grup ise mevcut sorunların yeniden ele alınması ve kök nedenlerinin eleştirel biçimde tartışılması ile öne çıktı. Buna paralel olarak, olası yapısal çözümlere dair sorular gündeme geldi. Tartışmalar tam anlamıyla çözüm üretmese de sorunları yeniden tanımlamak ve muhtemel yol haritalarını yoklamak açısından anlamlı bir zemin sundu. Medyanın kamu yararına hizmet etme işlevinin zayıflamasının hem gazetecilerin hem de toplumun bilgiye erişim hakkını tehdit ettiği vurgulandı. Medya çalışanlarının okur ilgisi ve desteğindeki düşüşü temel sorunlardan biri olarak öne çıkarması çok önemli bir bulguydu.

Öte yandan kültürel ve sosyal sermayesi yüksek yurttaşlar daha çok medyadaki siyasallaşma, tarafsızlık, etik ve güç ilişkilerine odaklandı. Bu grupta daha geniş bir toplumsal değerlendirme belirdi: akademisyenler sosyolojik çerçeveler sundu; sanatçılar medyanın gündelik hayattaki etkisini görünür kılan kişisel deneyimler paylaştı; yazarlar gerçekçilikle metaforu birleştiren perspektifler ekledi. Böylece bireysel deneyimlerle toplumsal süreçlerin kesişimleri açığa çıktı.

Tüm gruplar, kamuyu bilgilendirme ve kamu yararı işlevinin demokrasinin temel önkoşulu olduğu ve bu işlevin zayıflamasının hem gazetecilerin hem de yurttaşların bilgiye erişim hakkını tehlikeye attığı görüşünde birleşti.

Öneriler

- Meclis, rutin haberciliği suç olmaktan çıkarmalı ve gazetecileri cezalandırmak için kullanılan kanunları gözden geçirip düzeltmelidir; Adalet Bakanlığı, güncel olayları izleyen muhabirlere açılan soruşturmaların düşürülmesi için savcılıklara talimat vermeli; düzenleyiciler mevcut yasaları (ör. 212 sayılı, 195 sayılı kanunlar) uluslararası standartlarla uyumlu biçimde uygulamalıdır.
- Yasa yapıcılar, medya sahipliği ve yoğunlaşmasına ilişkin yeni düzenlemeler getirmeli ve sıkı biçimde uygulamalı; özellikle kamu ihaleleriyle ilişkili olanlar başta olmak üzere, medya kuruluşlarının finansmanlarını tam şeffaflıkla açıklamasını zorunlu kılmalıdır.
- Bağımsız mecralar, gelirlerini çeşitlendirmeli (abonelik, üyelik, okur katkıları); Basın İlan Kurumu ve kamu kurumları reklamları şeffaf ve adil biçimde dağıtmalıdır.
- Editörler, ekoloji, toplumsal cinsiyet, emek ve azınlık haklarına öncelik vererek video, fotoğraf ve alternatif formatları daha çok kullanmalıdır.
- Sendikalar, meslek odaları ve haber merkezleri, güvencesizliği ortadan kaldırmak için adil ücret, sosyal güvence ve güvenlik/sağkalım protokollerini içeren toplu sözleşmeler yapmalıdır.
- Haber merkezleri, ayrımcılık karşıtı yönergeleri benimseyip uygulamalı; Basın Konseyi hızlı başvuru, çözüm mekanizmaları sunmalı ve bağlayıcı kararlar yayımlamalıdır.
- Haber merkezleri, teyit masalarını ve teyit amaçlı ortak iş akışlarını kurumsallaştırmalı; doğrulama platformlarından uzmanlar ve akademisyenler muhabir ve editörlere eğitim vermelidir.
- Millî Eğitim Bakanlığı, sendikalar, öğretmen ağları ve hak örgütleri yurttaşlara yönelik medya okuryazarlığı programlarını yaygınlaştırmalıdır.
- Kamu yayıncıları, üniversiteler ve hak örgütleri, eleştirel düşünmeyi ve demokratik katılımı güçlendiren açıklayıcı gazetecilik içerikleri ve müfredatlar ortak üretmelidir.
- Medya çalışanları ve gazeteciler, hak örgütleri, akademi, okullar ve sanat alanıyla birlikte, yurttaşları birbirine bağlayan, yapıcı çözümleri görünür kılan ve demokratik yenilenme için kalıcı bir alan sağlayan dayanıklı koalisyonlar ve topluluk odaklı masalar kurmalıdır.

KAYNAKÇA VE EKLER

Vatandaşlarla yapılan odak grup çalışması (18–35 yaş aralığı) – 22 Mayıs 2025, İstanbul

Vatandaşlarla yapılan odak grup çalışması (36–65 yaş aralığı) – 5 Haziran 2025, Mardin

Yüksek kültürel ve sosyal sermayeye sahip yurttaşlarla yapılan odak grup çalışması – 30 Mayıs 2025, İstanbul

Medya çalışanlarıyla yapılan odak grup çalışması – 28 Mayıs 2025, çevrimiçi, İstanbul

Aydınlı, S. (2024). *Demokratik gerileme, ekonomik ve siyasal baskılar, reform gerekliliği. The Future of the Media in the Western Balkans and Turkey*. 28 Eylül 2025 tarihinde şu adresten erişildi: <https://futureofmedia.seenpm.org/turkey/>

bianet. “Narin Güran cinayetiyle ilgili haberler.” 24 Ekim 2025 tarihinde erişildi: <https://bianet.org/etiket/narin-guran-119506>

bianet. “Fatih Altaylı tutuklandı.” 24 Ekim 2025 tarihinde erişildi: <https://bianet.org/haber/fatih-altayli-tutuklandi-308679>

bianet. “Grup Yorum’a YouTube ve Spotify’da erişim engeli: Son şarkı kalana kadar.” 24 Ekim 2025 tarihinde erişildi: <https://bianet.org/haber/grup-yoruma-youtube-ve-spotify-da-erisim-engeli-son-sarki-kalana-kadar-307916>

Ek 1 – Odak Grup Katılımcılarının Özellikleri

Tablo 1: VATANDAŞ ODAK GRUPLARINA KATILAN KATILIMCILARIN VERİLERİ

Şehir ve Yaş Aralığı	Tarih	Kadın / Erkek oranı	Siyasi Katılım	Eğitim Seviyesi	Ortalama Yaş	Medya Tüketimi	Medya Etkileşimi
İstanbul / 18-35	22 Mayıs 2025	4/3	İki kişi oy kullandığını, biri yasal bir partiye üye olduğunu belirtti. Katılımcıların yarısı geçmişte bazı protestolara katıldıklarını ancak artık seçici davrandıklarını söyledi.	Lise - 1 Üniversite - 6	24.57	Ağırlıklı olarak sosyal medya (X, TikTok, YouTube kanalları) ve çevrimiçi haber portalları	Etkileşim oldukça düşük; yalnızca bir katılımcı Instagram'da düzenli olarak şikayet bildiriminde bulunduğunu söyledi.
Mardin / 36-65	5 Temmuz 2025	4/4	Yalnızca iki kişi oy kullandığını söyledi; hiçbiri bir siyasi partiye üye değil. Çoğu geçmişte protestolara katıldıklarını ancak artık "cesaret ettikleri ölçüde" katıldıklarını belirttiler.	Lise - 1 Üniversite - 6 Lisansüstü - 1	44	Ağırlıklı olarak sosyal medya (özellikle X). Televizyon kullanan yok.	Herhangi bir üyelik veya kurumsal etkileşim yok; yalnızca bir katılımcı, "gazete destekleme alışkanlığını aile geleceği olarak sürdürdüğünü" belirtti.

Odak Grup 1 – Genç Yurttaşlar (İstanbul, 22 Mayıs 2025)

Erkek, 35, İstanbul
Erkek, 28, İstanbul
Erkek, 25, İstanbul
Erkek, 22, İstanbul
Kadın, 21, İstanbul
Kadın, 20, İstanbul
Kadın, 21, İstanbul

Odak Grup 2 – Yetişkin Yurttaşlar (Mardin, 5 Haziran 2025)

Erkek, 48, Mardin
Erkek, 37, Mardin
Kadın, 44, Mardin
Erkek, 46, Mardin
Kadın, 39, Mardin
Kadın, 40, Mardin
Kadın, 55, Mardin
Erkek, 43, Mardin

Odak Grup 3 – Medya Çalışanları (Çevrimiçi, 28 Mayıs 2025)

Vecih Cuzdan – Sorumlu Yazı İşleri Müdürü, bianet, İstanbul
Diren Yurtsever – Genel Yayın Yönetmeni, Mezopotamya Ajansı, İstanbul
Burcu Günaydın – Bağımsız Gazeteci, Hatay
Nazan Özcan – Editör, Agos Gazetesi, İstanbul
Fatih Aça – Editör, ArtıGerçek, İstanbul
Uğur Koç – Editör, BirGün Gazetesi, İstanbul
Akın Bodur – Gazeteci, Antakya Gazetesi, İskenderun

Odak Grup 4 – Yüksek Kültürel ve Sosyal Sermayeye Sahip Yurttaşlar (İstanbul, 30 Mayıs 2025)

Rober Koptaş – Yazar, İstanbul
Nazım Hikmet Richard Dikbaş – Sanatçı, İstanbul
Üzüm Derin Solak – Fotoğraf Sanatçısı, İstanbul
Ayşegül Devocioğlu – Yazar, İstanbul
Tülin Özen – Oyuncu, İstanbul
Hülya Adak – Akademisyen, İstanbul
Bilge Seçkin Çetinkaya – Araştırmacı ve Yazar, İstanbul
M. Mahsum Oral – Yazar, Mardin
Ahmet Bilge – Yazar, İstanbul
Sema Erder – Akademisyen, İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Sinem Aydınlı 2018 yılında Londra Loughborough Üniversitesi Medya ve Yaratıcı Endüstriler programında, Türkiye basınında “politik ötekiler”in söylemsel inşası üzerine yazdığı teze doktora derecesini aldı. IPS İletişim Vakfı / bianet’te araştırma koordinatörü olarak çalışmaktadır. Medya söylemi ve özgürlüğü, nefret söylemi, ayrımcılık ve hak temelli sivil toplum konularında dersler vermektedir.

TEKELLEŞMİŞ SAHİPLİK, KIRILGAN GÜVEN VE İZLEYİCİ KOPUŞU

Türkiye’de Medyanın Geleceği – Kilit Aktörlerin Değerlendirmeleri

Bu yayın, **“Bizim Medyamız: Medya okuryazarlığı ve aktivizmini çoğaltmak, kutuplaşmayı önlemek ve diyaloğu teşvik etmek için bir sivil toplum hareketi”** projesi kapsamında yürütölen araştırmanın bir sonucudur. İkinci araştırma serisi, “Batı Balkanlar ve Türkiye’de Medyanın Geleceği” başlıklı tematik çerçevede gerçekleştirilmiş olup 2024 yılında Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Karadađ, Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Türkiye’de medya ve demokrasiye dair olgular ve eğilimlerin bir araya getirilmesi ve bunların analizine odaklanmıştır.

“Bizim medyamız: Medya okuryazarlığının ve aktivizminin çoğaltılması, kutuplaşmanın önlenmesi ve diyaloğun teşvik edilmesi için bir sivil toplum hareketi” projesi, Batı Balkanlar ve Türkiye’den dokuz medya geliştirme kuruluğu tarafından Avrupa Birliği’nin mali desteğiyle ortaklaşa yürütölmektedir. Üç yıllık projenin koordinatörü Mediacentar Vakfı, Saraybosna’dır. Projenin ortakları şunlardır: Arnavutluk Medya Enstitüsü, Tiran; bianet, İstanbul; Makedonya Medya Enstitüsü, Üsküp; Karadađ Medya Enstitüsü, Podgorica; Novi Sad Gazetecilik Okulu; Barış Enstitüsü, Ljubljana; Kosova Basın Konseyi, Priştine; ve Güneydoğu Avrupa Medya Profesyonelleşme Ağı (SEENPM).